

MATERIAŁY
DO DZIEJÓW ŻYCIA
I DZIAŁALNOŚCI
IGNACEGO
I HONORATY
ŁUKASIEWICZÓW

Materiały do dziejów życia i działalności
Ignacego i Honoraty Łukasiewiczów

Źródła do Dziejów Kultury Duchowej w Polsce

Materiały do dziejów życia i działalności Ignacego i Honoraty Łukasiewiczów

Wydanie
ks. Janusz Królikowski

Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos

Tarnów 2022

Redakcja językowa:
Regina Kołton

© by Wydawnictwo BIBLOS, Tarnów 2022

ISBN 978-83-7793-876-8

Druk: Poligrafia Wydawnictwa Biblos

 Biblos WYDAWNICTWO
DIECEZJI TARNOWSKIEJ

Plac Katedralny 6, 33-100 Tarnów
14 621 27 77

biblos@biblos.pl
www.biblos.pl
[@wydawnictwobiblos](#)

WPROWADZENIE

W XIX wieku Ignacy Łukasiewicz w biednej i prowincjonalnej Galicji zapisał wspaniałą kartę dziejów o wymiarach uniwersalnych. Utrwalił się wybitnie i dogłębnie w dziejach ludzkości – i to jest szczególnie dzisiaj pamiętane – jako wynalazca i nowatorski przemysłowiec, a także społecznik i polityk. Jako pierwszy dokonał destylacji ropy, „oleju ziemnego” czy „wosku skalnego”, jak wówczas mówiono, a tym samym sprawił, że najpierw na ulicach, potem w domach, a w końcu w miejscach pracy mogło zabłysnąć jasne i ciepłe światło lampy naftowej. Otworzyło to przed ludźmi nowe możliwości życia i działalności, równocześnie tworząc zręby nowej – dzisiejszej cywilizacji oraz nowego obyczaju w dziedzinie wzajemnych relacji, a tym samym także nowy typ wspólnoty ludzkiej.

Ignacy urodził się 8 marca 1822 roku w Zadusznikach, należących wówczas do parafii w Gawłuszowicach, dzisiaj w powiecie mieleckim, jako syn Józefa i Apolonii ze Świetlików, w rodzinie średnio zamożnych dzierzawców. Początkowo naukę pobierał w domu, co w ówczes-

snej Galicji było rzeczą normalną, a w latach 1832-1836 uczęszczał do gimnazjum w Rzeszowie. W latach 1836-1840 pracował jako pomocnik w aptece Antoniego Swobody w Łańcucie. W 1840 roku, po zdaniu odpowiedniego egzaminu, awansował na pomocnika aptekarskiego i przeniósł się do Rzeszowa, gdzie pracował w aptece Edwarda Hübla. W tym czasie zaangażował się w działalność niepodległościową. W 1846 roku został aresztowany i był więziony najpierw w Rzeszowie, a potem we Lwowie. Zwolniono go w grudniu 1847 roku, ale otrzymał zakaz opuszczania Lwowa.

W sierpniu 1848 roku Łukasiewicz podjął pracę w lwowskiej aptece „Pod Żółtą Gwiazdą”, której właścicielem był Piotr Mikolasch. Po uzyskaniu zgody na opuszczenie Lwowa zapisał się na studia farmacji na Uniwersytecie Jagiellońskim, które ukończył na Uniwersytecie Wiedeńskim, uzyskując dyplom magistra farmacji 20 lipca 1852 roku.

Po studiach Łukasiewicz powrócił do Lwowa do apteki Mikolascha, gdzie wraz z Janem Zehem podjął badania nad wykorzystaniem ropy naftowej. Na przełomie 1852/1853 roku otrzymali naftę, podejmując równocześnie prace nad jej praktycznym wykorzystaniem jako źródła światła. Pierwsza lampa skonstruowana według pomysłu Łukasiewicza oświetliła witrynę apteki. Po raz pierwszy lampę zastosowano w praktyce w lwowskim szpitalu do oświetlenia sali operacyjnej. Dzień 31 lipca 1853 roku jest symboliczną datą narodzin przemysłu naftowego w Polsce.

Na początku 1854 roku Łukasiewicz przeniósł się do Gorlic, gdzie pracował w aptece Jana Tomaszewicza, którą później zakupił, prowadząc dalej intensywne prace nad przerobem i wykorzystaniem ropy. Z właścicielami terenów roponośnych wokół Gorlic, Jasła i Krosna zaczął zakładać pierwsze spółki wydobywania i przerobu ropy. W tym samym roku założył pierwszą na świecie kopalnię ropy w Bóbrce koło Krosna. W 1857 roku uruchomił rafinerię w Klęczanach koło Nowego Sącza, gdzie zaczęła się prawdziwa rewolucja naftowa, gdyż wytwórnią zainteresowały się koleje austriackie i ropę zaczęto wykorzystywać masowo.

W 1858 roku Łukasiewicz przeniósł się do Jasła, gdzie prowadził aptekę i uruchomił destylarnię ropy w pobliskich Ułaszowicach. W następnym roku destylarnia spłonęła, a okoliczni mieszkańcy nie pozwolili jej odbudować. Przeniósł się więc do Polanki pod Krosnem, gdzie założył kolejną rafinerię.

W 1865 roku Łukasiewicz zakupił wieś Chorkówkę pod Krosnem, gdzie założył nowoczesną rafinerię, w której pracował już do śmierci, poświęcając się rozwojowi przemysłu naftowego, zarówno pod względem technicznym, jak i społecznym oraz politycznym. Najpierw działał więc przez kilka kadencji w radzie powiatowej w Krośnie, a w 1876 roku został wybrany na posła do Sejmu Krajowego we Lwowie (1877-1882). W prowadzonej działalności społecznej i politycznej zależało mu przede wszystkim na tym, aby jak najszersze kręgi ludzi mogły korzystać z dobrodziejstwa, jakim jest wydobywana w Galicji ropa. Widać to szczególnie wyraźnie w jego trosce o zatrudnianych robotników i ich rodziny.

W czasie pobytu w Gorlicach Ignacy poślubił Honoratę Stacherską, swoją siostrzenicę (1837-1897), z którą miał córkę Mariannę (1858-1859). Żona wspierała go w prowadzonej działalności i sama podejmowała różne inicjatywy społeczne, zwłaszcza w dziedzinie szkolnictwa.

Łukasiewicz na ropie dorobił się znacznego majątku, będąc jednocześnie świadomym, że ciąży na nim zobowiązanie społeczne. Wobec tego angażował się jako społecznik, inspirując się wiarą katolicką. Szczególnie wspierał zdolną i chcącą się uczyć młodzież. Niestety, ten wątek w dotychczasowych opracowaniach poświęconych jego życiu był traktowany zupełnie marginalnie, ponieważ nie czynił tego jako socjalista, a takie ukierunkowanie było warunkiem uznania w okresie PRL-u. Łukasiewicz hojnie wspierał okoliczne kościoły – był między innymi współfundatorem kościoła w swojej parafii w Zręcinie – i wszelkiego typu inicjatywy kościelne, zwłaszcza służące młodzieży i biednym. Z tej racji został odznaczony przez papieża Piusa IX w 1873 roku godnością szambelana papieskiego. Na podstawie prowadzonej działalności można Łukasiewicza z przekonaniem zaliczyć do wybitnych przedstawicieli polskiego katolicyzmu społecznego w XIX wieku.

Ignacy Łukasiewicz zmarł 7 stycznia 1882 roku i został pochowany na cmentarzu parafialnym w Zręcinie.

W opracowaniach dotyczących życia i działalności Łukasiewicza napotykałyśmy na poważny problem źródeł, na których można by się oprzeć, stąd wciąż wiele dat i faktów pozostaje nieznanymi i niewyjaśnionymi. Tereny, na których żył i działał, doznały w czasie II wojny światowej poważnych i nieodwracalnych zniszczeń oraz związanych z tym strat w dziedzinie materiałów archiwalnych. Prowadzone zaś dotychczas kwerendy były dość powierzchowne, a większość badaczy, zwłaszcza

piszących o pierwszej połowie życia Łukasiewicza, oparła się na wspomnieniu pośmiertnym, napisanym przez Władysława Anczyca (1823-1883) i zamieszczonym na łamach „Kłosów” z 1882 roku (nr 874-876). Te same informacje powtarza się właściwie do dzisiaj, nie dokonując ich krytycznej weryfikacji, a takiej potrzebują, mimo iż Anczyc dobrze znał Łukasiewicza i śledził jego losy.

W celu uzupełnienia bazy źródłowej dotyczącej Ignacego Łukasiewicza, a także żony Honoraty, w tym miejscu zostały zebrane głównie wypisy z prasy galicyjskiej, w których pojawiają się informacje zwłaszcza na temat jego działalności. Nie jest to antologia kompletna, ponieważ nie udało się odnaleźć niektórych numerów gazet, w których – jak wynika z niektórych notatek prasowych – zostały zamieszczone bardzo ważne informacje, łącznie z komentarzami z epoki. Trzeba tu zaznaczyć, że źródła prasowe właściwie nigdy nie były wykorzystywane w pracach dotyczących Łukasiewicza, a znacząco poszerzają one spojrzenie zarówno na jego działalność, jak i na ducha, którym kierował w prowadzonej działalności. Do wypisów z prasy zostały dołączone niektóre świadectwa dotyczące postawy duchowej Łukasiewicza i jego zaangażowania społecznego, zamieszczone w poświęconych mu wspomnieniach.

Zebrane wypisy zostają zamieszczone w serii wydawniczej, która gromadzi materiały dotyczące dziejów kultury duchowej w Polsce*. Zebrane materiały w znacznej mierze ilustrują ducha, którym kierował się w swojej działalności Ignacy Łukasiewicz i który zasługuje dzisiaj na zauważenie ze względu na swoją aktualność. Prezentowany przez niego typ kultury duchowej zasługuje na pewno na uwagę i na stosowne opracowanie, pozwalając wydobyc jego pełniejszy obraz, nie sprowadzając go jedynie do prekursora rafinacji nafty i wynalazcy lampy naftowej, która dla większości ludzi jest już tylko eksponatem w muzeum. Być może ten zbiór wypisów stanie się inspiracją do prowadzenia podobnych poszukiwań w badaniach nad polską kulturą duchową, zwłaszcza z ostatnich dwóch stuleci, do której źródeł trzeba szukać w codziennej prasie. Może mieć ona duże znaczenie zarówno dla poznania naszej tradycji duchowej, jak i dla szukania odpowiednich inspiracji współcześnie.

* Przygotowując niniejsze wydanie, kierowano się zasadami instrukcji wydawniczej: I. Ihnatowicz, *Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początków XX w.*, w: J. Tandecki, K. Kopiński, *Edytorstwo źródeł historycznych*, Warszawa 2014, s. 385-412.

ŚWIADECTWA

**D. O. M.
IGNACY ŁUKASIEWICZ**

**szambelan Jego Świątobliwości Piusa IX,
kawaler orderu żelaznej korony,
poseł na Sejm Krajowy,
twórca przemysłu naftowego w kraju,
niezmordowany pracownik na niwie
ojczystej,
szczery miłośnik ludzkości,
współfundator tego kościoła.
Urodził się dnia 23. marca 1822,
zmarł dnia 7. stycznia 1882.
Cześć jego pamięci!
Oby mu Bóg był miłosierny,
Prośmy o to, mówiąc:
Zdrowaś Marya!***

* Napis na tablicy pamiątkowej w kościele parafialnym w Zręczynie – Władysław Sarna, *Opis powiatu krośnieńskiego pod względem geograficzno-historycznym*, Przemysł 1898, s. 422. Błędnie zapisano datę urodzin.

I

NEKROLOGI I WSPOMNIENIA POŚMIERTNE

2

„Gazeta Narodowa” 21 (1882) nr 6 [8 stycznia], s. 3.

Krosno, dnia 7 stycznia. Ignacy Łukasiewicz, właściciel Chorkówki, poseł na Sejm Krajowy, umarł dnia dzisiejszego; pogrzeb 11. przed południem w kościele parafialnym w Zręcinie.

3

„Kurjer Warszawski” 62 (1882) nr 7 [9 stycznia], s. 6.

Lwów, 8-go stycznia. Ignacy Łukasiewicz, twórca i organizator przemysłu naftowego w Galicji, umarł w majątku swym w Chorkówce.

Teofil Merunowicz, † *Ignacy Łukasiewicz*, „Gazeta Narodowa” 21 (1882) nr 7 [10 stycznia], s. 1-2.

Wczoraj przyniósł nam telegram wiadomość, która w najszerszych kołach w kraju naszym wyrzucić musiała bolesne wrażenie. Oto w majątku swoim Chorkówce* pod Krosnem umarł niespodziewanie po kilkudniowej zaledwie słabości poseł Ignacy Łukasiewicz, w 62 roku życia, na zapalenie płuc.

Kraj nasz utracił w nim jednego z najbardziej zasłużonych, pod każdym względem wzorowego obywatela. Pracowity żywot jego jest nieprzebraną skarbnicą nauki, jak powinny być pojmowane i wykonywane powinności poczciwego człowieka, serdecznie i z całej duszy rozmiłowanego w służbie dla dobra powszechnego.

Główną regułą życia stanowiło u Ignacego Łukasiewicza s u m i e n n e i d o k ł a d n e s p e ł n i a n i e o b o w i ą z k u. Miał on tych obowiązków niemało, najrozmaitszego rodzaju, ale wszystkie obowiązki swoje – tak dobrowolnie przyjęte, jako też i nałożone mu wolą innych, małe i wielkie, wypełniał chętnie, pracowicie, ofiarnie, z obliczoną na minuty akuracnością. Żaden obowiązek nie był u niego za drobnym, za mało znaczącym, lecz cokolwiek uznał raz za powinność swoją, to już było u niego świętym – to wykonać musiał, chociażby z największą ofiarą kosztów i trudu osobistego.

Ignacy Łukasiewicz pozostawia po sobie wiele pamiątek w uczynkach trwałej użyteczności. Jeden zaś z najcenniejszych pomników jego bezprzykładnej wytrwałości i pracowitości ofiarnej stanowi galicyjski przemysł naftowy; zalicza się on bowiem słusznie do założycieli i twórców tego drogocennego przemysłu. On pierwszy, jako chemik z szkoły śp. [Teodora] Torosiewicza wyszły, wynalazł sposób rafinowania nafty. Ukochał on przemysł naftowy, poczytując go słusznie za dar przyrody, który rozumnie zużytkowany, może stać się źródłem bogactwa dla całego podgórze Karpat. Śp. Ignacy Łukasiewicz zajmował się też przemysłem naftowym w sposób najbardziej roztropny i szlachetny, jak tylko

* W tekstach ujednolicono zapis tej miejscowości, ponieważ pojawia się także zapis: Chorchówka, Horkówka, Horchówka.

*Dalsza część książki dostępna w wersji
pełnej.*

